

BIBLIOTECA
ACADEMIEI
REPUBLICII POPULARE ROMINE

BIBLIOTECA DE VULGARISARE

a Fundației Culturale
din Vălenii-de-Munte „**CUVÎNTUL**” ♦♦ No. 6.

N. IORGA

DOUĂ CONFERINȚE:

- 1. Românii pe malul drept al Dunării.**
- 2. Muncă, lucru, plăcere ?**

ținute la Constanța și Galați
în Octombrie 1927.

BIBLIOTECA DE VULGARISARE

a Fundației Culturale
din Vălenii-de-Munte

„CUVÎNTUL” ♦♦ No. 6.

N. IORGA

DOUĂ CONFERINȚE:

1. Românii pe malul drept al Dunării.
2. Muncă, lucru, plăcere ?

ținute la Constanța și Galați
în Octombrie 1927.

BIBLIOTECA DE VULGARISARE

a Fundației Culturale „**CUVÎNTUL**“ din Vălenii-de-Munte

No. 6

N. IORGA

DOUĂ CONFERINTE

—O—

I.

Romîinii pe malul drept al Dunării

— conferință ținută în Constanța la Octombrie 1927 —

Sînt mulți ani de cînd n'am văzut Constanța. Între ultima mea vizită și aceasta a trecut un războiu, cu toate suferințele și distrugerile lui, cărora li-a urmat o așa de activă și fericită refacere.

Dați-mi voie să-mi amintesc cele cîteva ceasuri pe care, în legătură cu o conferință, le-am petrecut aici atuncea.

Un profesor mă invitase și, după o primire aproape solemnă, mă instalase într'o berărie goală de clienți. Acolo mi-a făcut lauda operei școlare a lui Haret, șeful său politic. A auzi însă glorificarea unui adversar, oricît de meritos, nu e, de sigur, ce se poate mai plăcut pentru cineva care face politică. Apoi, la ceasul mesei, m'a lăsat pentru a merge acasă la dînsul să facă aceia ce eu în berărie nu eram în măsură să fac.

Apoi conferința. A doua zi, aveam întîlnire cu cineva în gara București. Luarăm deci măsuri ca să mi se atragă atenția asupra ceasului. Amicul care trebuia să-mi aducă acest serviciu era în sală. Îl căutam cu ochii, și nu-l vedeam. Mi s'a părut într'un moment că oara a trecut, și ceasornicul, consultat, mi-a revelat neplăcutul adevăr. Amicul făcuse semne, cu insistență, cu desparare, dar crezuse că e bine să se așeze tocmai în fundul salei.

Și rătăcise și geamantanul meu. Cînd am ajuns la gară, trenul îmi plecă supt' ochi. Eram însă foarte hotărît să-mi țin angajamentul la București. Un automobil se găsi supt' mîină. Și iată-ne în noapte alergînd — amîndoi, căci cu acest risc pedepsiam ne-

dibăcia prietenului meu, — paralel cu trenul ale cărui lumini se opriau la gări ca să se întindă din nou asupra vastului cîmp întunecat. L-am prins la Megidia și, instalat în vagon, am putut să petrec o clipă pe socoteala conducătorului care se mira cum de regăsește în fața lui pe pasagerul uitat cu un ceas în urmă pe peronul gării din Constanța. Iar, după atîta primejdie și osteneală, în așteptarea mea la București nu era nimeni.

Dar sufletește m'am mai întîlnit cu d-voastră.

Preliminările păcii impuse de Centrali se iscăliseră. Țara era mutilată, sus, prin știrbirea munților; jos, era înăbușită prin luarea Mării.

Atunci a venit la mine un om de la d-voastră, care nu mai are astăzi — căci așa a vrut partidul său — onoarea și bucuria de a vă represinta. Și mi-a cerut să-l ajut în apărarea dreptului nostru asupra Dobrogii, căruia i-am consacrat și o carte francesă, tradusă, de un Român, d. Bezdechi, și în danesă. Am redactat atunci protestarea în care se amintea fericitului rege Ferdinand că a jurat să păstreze integritatea pămîntului românesc.

Regele n'a iscălit actul despoierii noastre, părăsirii d-voastre. Și poate că azi, cînd am uitat prea mult marile noastre dureri, în școli chiar s'ar cădea să se lipească reproducerea acestui act în care se întrupa ultima noastră sfortare de a se reținea frumoasa țară creată de noi aproape din nimic.

Întors acum după atîta vreme, găsesc un spor de viață încrezătoare care mă umple de bucurie. Orașul a crescut și e mai frumos; el capătă înfățișarea unui centru mare. Arată o Primărie impunătoare, case mari mărgenesc malul, odată pustiu, al Mării. Ridicați un imens palat episcopal lîngă catedrala care nu are decît defectul de a aminti, cu vîrcile ei colorate, „Domnița Bălașa“ din București. Pot să relev însă, în dorința mea ca această țară să fie cît mai frumoasă, unele neajunsuri, care se pot îndepărta.

Un oraș este o concepție realizată. Fără concepție, el degenează într'un haos. El trebuie să aibă un centru către care să tindă totul.

Centrul l-ați avea în singura d-voastră piață, a Primăriei. Dar liniile acestei piețe sînt strîmbate de banala casă meschină din fund. Ce interes personal sau de partid împiedecă exproprierea ei?

Clădirile nu trebuie să fie numai impunătoare prin masa lor. Liceul la care se lucrează va fi mare, dar cît de banal e în șirurile lui lungi de ferești care par culese dintr'un caiet de desen! Se cere potrivirea cu locul și armonisarea între ele. Arcadele greoaie ale palatului Primăriei ar fi la locul lor mai curînd într'o cetate de granit ca Turinul. Pe mal, unde cere apă înaintea valurilor biata plantație de pini pe jumătate uscată, de ce ar sta alături, făcîndu-și rău, o casă ca în Normandia și un cerdac ca la un conac de țară, oricît de bine și cu gust ar fi lucrute și una și alta? Și, ca să încheiu, cum se poate tolera ca în mijlocul orașului administrația comunală să îngăduie Căilor Ferate a păstra între ziduri ca de vechiu cimitir turcesc aglomerația de căsuli urîte și nesănătoase care presintă în față latrinele lor?

„Cultul urîtului“ e dus pînă la Mamaia, unde palatul regal, cu liniile largi, dar fără potrivire cu mediul ei, cu tradiția, e înăbușit de casele acelora cari au crezut că e foarte discret să poată contempla de la fereștile lor tot ceia ce se petrece în casa dinastiei noastre.

II.

Dar să vin la subiectul acestei conferințe, nepregătite, pe care mi-o impune amabila și măgulitoare d-voastră dorință de a mă asculta.

N'ar fi bine oare să se trateze aici și astăzi rostul așezărilor românești pe malul drept al Dunării?

Aici în Dobrogea n'am răsărit pe nepregătitele într'un ceas de noroc războinic sau de chibzuială diplomatică, ci așezările noastre pe ambele maluri sînt din cele mai vechi și niciodată părăsite.

Afară de bogatele cetăți grecești de pe coastă, Histria, Tomis, Kallatis, pe acest pămînt au fost pe vremuri și grupări rurale. Săpăturile marelui arheolog pe care-l plîngem, V. Pârvan, au aratat că și aici a fost satul getic și că și aici, peste dînsul, s'a așternut apoi o harnică și modestă viață de coloni romani trăind în *vici* asemenea cu cele de pe țărmul stîng al Dunării. *Sîntem deci în aceste locuri mult înaintea formării poporului românesc prin amindoi strămoșii noștri.*

Ne gîndim, cînd e vorba de originile noastre, la Dacia, și bine facem. Dar această Sciție Minoră nu e mai puțin un element prețios în alcătuirea noastră, și pecetea romană nu s'a impus mai

puțin asupra ei dincoace de linia țărmului. Din Munte în Mare a fost, pe acea vreme a plămădirii românești, nu numai aceeași stăpînire, dar și aceleași forme ale vieții omenești.

Acest mal drept pare la început curios, străin. Cînd, cu oștile noastre pacificatoare, am trecut Dunărea la Rahova, în 1913, am avut foarte puternic sentimentul acesta. Căci și este o deosebire. De o parte, pe malul stîng, țara verde, sămănată cu pomi, presărată cu căsuțe albe, iar, aici, țarina brună și roșiile coperișuri de olane de-asupra înjghebărilor galbene de lut, fără altă umbră decît „a spinului“.

Și totuși neamul nostru, chiar de la cei mai vechi înaintași, încă necontopiți, a îndrăgit malul gălbuiu ca și malul verde. Ba chiar așezările de aici au putut fi mai solide aici. Căci, azi cînd săpăturile arată ce cuprinde pămîntul dacic, ni putem da sama, la spectacolul desgrupărilor Sarmisegetusei, de ce înjghebări pripite și împrăștiate a fost, peste basa de sat dacică, acea colonizare romană în orașe de care sîntem așa de mîndri.

Dar Dobrogea nu e decît ieșirea la Mare a unei întregi fășii de așezări românești pe malul drept al fluviului.

În vremea cînd romanitatea stăpînia o largă parte din peninsula balcanică și Serbia de astăzi era unul din pămînturile cele mai adînc pătrunse de viața latină, cum se vede din nomenclatură pe care o dă, în secolul al VI-lea, cronicarul lui Iustinian, Procopiu — și Slavii au acoperit unele ori, cu limba lor, ceia ce nu se poate distruge —, în acea vreme *satele de pe malul stîng își aveau pe malul drept cetățile, de negoț și de apărare.*

Acolo, în lung șir, se întindeau prosperînd, într'o deplină autonomie pe care erau în stare s'o apere, nu numai contra barbarilor, ci și contra Romanilor însiși, centrele orășenești, cu nume vechi păstrate, pe care le cunoaște mai ales un povestitor bizantin ceva mai nou decît Procopiu: Teofilact Simocata. Sînt acolo, între ziduri bine păstrate, orășeni cari fac negoț și pentru ai lor de peste apă, este o miliție capabilă de o bună defensivă, este, de sigur, o clasă conducătoare de oameni mai înstăriți, formînd un modest senat, și este mai ales, cu biserica lui, al cărui hram ocrotește cetatea, un episcop, la a cărui chemare, ca în Galia secolului al V-lea năvălită de Attila, se pot aduna toți luptătorii, răs-

punzînd dangătului de clopot în fața primejdiei. Comandanții trimiși de împăratul Mauriciu, cu fratele lui însuși în frunte, au putut face experiența. Oamenii erau gata, în această „Romanie“ dunăreană, să proclame solemn credința lor față de Împăratul de departe, dar nu să și primească între ei pe soldații imperiali.

Dar Marea, Dunărea, acelea erau ale stăpînitorului roman, acum ca și înainte. Barbarii n'au avut niciodată o flotă: nici Slavii, nici Bulgarii, așternuți violent peste dînșii. Dar a avea căile de apă înseamnă și a garnisona castelele de sprijin, și pentru hrana acestora trebuia un întreg teritoriu încunjurător, care ar corespunde raielelor turcești, cu ai lor „răleni“. Prin această dominație maritimă și fluvială se păstra însă unitatea politică și se ușura solidaritatea rasei între cele două maluri.

Din aceste cetăți se adunau negustorii de bilciuri sau, cum se zice aici: *nedei* (de unde și o baltă cu acest nume). Acolo erau episcopii cari sfințiau preoți la noi. Numele cele vechi romane s'au păstrat, astfel, continuu, supuindu-se legilor de prefacere ale limbii românești: Diiu pentru Vidin, Nicopoaia pentru Nicopole, Dîrstor pentru Durostor.

Elementul românesc mai vechiu era însă destul de numeros încît în părțile mesice unde geografil arabi constată o așa de bogată mișcare comercială, să încerce a forma State.

Puțin înainte de anul 1000 Rusul Sviatoslav, cneaz de Chiev, a luptat în Silistra, în acest Drîstor, pentru a muta de la Nistru la Dunăre centrul unui mare Stat slav începător. Bizantinii cari-l biruiră au avut în același Drîstor reședința celui mai înalt șef bisericesc pentru Bulgarii supuși. Dar, cînd mîna stăpînitoare a Împăraților slăbi, formațiuni politice locale se înghebară, cu oameni cari nu erau — martura operei lor, princessa Ana Comnena, fiica Împăratului Alexie o știe — nici Greci, nici Bulgari, nici Pecenegi, de alminterea un popor de stepă mult timp cu basa lor foarte departe în Răsărit.

Prin această scriitoare, atît de bine informată și atît de precisă în descrierile politice și etnice, dar și prin încă un izvor, cunoaștem ființarea, poate îndată după plecarea Rușilor de la Chiev, și în ciuda expediției dunărene a altui Comnen, Împăratul Isac, a unor stătulețe avînd în fruntea lor pe Tatos, adevătatul¹ — obiec-

¹ V. și *Revista istorică*, XII, p. 9.

ția că în textul grăcesc este accentul pe ultima nu poate avea valoare —, un Sestlav, al cărui nume trebuie pus alături cu al lui Seneslav, Domnul adevărit la Argeș în secolul al XIII-lea, un Chalis cu numele turanic și un Saccea, de la care, cu *i* prepus ca în Ismail-Smil și Ibrail-Brăila, vine numele Isaccei, de și s'ar părea că ea pomenește pe un Isac ca fundator¹.

Țara aceasta, în a cărei guvernare se întrebuița, firește, limba slavonă, era o Vlașcă (= Țara-Românească), și Vlașca e azi nu numai un district muntean, dar, în graiul ciobanilor, tot malul muntean al Dunării. Expresia îndatinată: „bez Vlașca și Teleormanul“ (care e „pădurea mare“ turaniană sau numită numai cu un nume turanian) arată că aceste teritorii erau socotite ca formînd unități politice distincte, în afară de Domnia coborîta mai tîrziu de la Argeș. Pădurea Vlășia în apropierea Bucureștilor așezați la un colț de Baragan turanic — al cărui nume se găsește odată în cronicile bizantine — pomenește și ea, cu acest nume care înseamnă „România“, aceiași veche formație românească pe malul drept al Dunării.

Domnii „munteni“ ajunși la Dunăre au adus încă din zilele lui Vlad Dracul, la jumătatea secolului al XV-lea, atîția locuitori de peste Dunăre — „Bulgarii“ de cari vorbește cronica francesă a lui Wavrin, pe care, pentru această parte, o retipăresc chiar acum. E probabil ca Romîni să fi fost și ei printre dînșii. Dar *e sigur că în golul care s'a produs astfel au trecut elemente românești de pe malul stîng.*

Nu trebuie deci să se creadă că ele datează numai din epoca fanariotă, în care impositele se făcuseră mai grele, pînă la nesuferire. Asemenea strecurări au un caracter mult mai vechiu: cît știm din amintirile și din cîntecele lor o dovedesc. În cutare fund de Serbie lîngă Ravanița, oamenii nici nu știu de cînd au venit. Cunoaștem și unul din principalele motive ale deșterării: dorința de a-și păstra libertatea, pe care o îngrădia „legătura lui Mihai-Vodă“, a lui Mihai Viteazul.

Aceasta se adeverește în afară de orice tăgăduire prin povestirea italiană de pe vremea lui Radu-Vodă Șerban, care spune că acesta, năvălind în Dobrogea, a întîmpinat împotrivire în satul Dăieni (oameni din satul vlășcean Daia) din partea moșnenilor

¹ V. și *Revista Istorică*, IX, p. 163.

cari nu mai voiau stăpîn¹. Pretutindeni prin aceste sate, alături de o ospitalitate ca aceia din Vrancea, cu cofa de apă înaintea drumețului — cum am putut constata în campania din Bulgaria la 1913 — trăiește pînă astăzi acest mîndru simț al neatîrnării².

De pe malul drept ni-au venit pe acel timp episcopi, ca Mitropolitul Ignatie, care era „Sîrb din Nicopoe“, dar probabil Sîrb de atîrnare numai și, oricum, complect romanizat, sau boierul Ghețea, „negustorul de abale“, a cărui fată, Maria, fu, ca soție a lui Șerban Cantacuzino, Doamnă a Țerii-Românești.

Statul era, în vremea Fanarioșilor, slab și umilit. Nația găsia în ea însăși puterile trebuitoare ca să adauge la romanisare locuri nouă. Aceasta dovedește întinderea colonisărilor anterioare, din propria inițiativă a acestei admirabile țărâni.

Care e atitudinea care ni se impune azi față de acești pribegi? A încerca să-i readucem la noi? Ce greșală! Ei sînt bine unde sînt, cu dreptul muncii lor. *Prezența lor e pentru noi o asigurare. Și poate și o prevestire de viitor.*

¹ De atunci e Muntele Comisului; *Revista Istorică*, VII, p. 156.

² Adaug astăzi, la tipărire, mărturia, relevantă de pînă. Meteuș, a Doamnei Elina a lui Matei Băsa, ab că pe lîngă Dunării, la Silistra Pașei Abaza, nu era nimeni care să poată înțelege scrisori ungurești, dar *limba noastră era curentă ca și a Turcilor*. Tot așa cancelariul polon Zamoyski spune begului din Bender că a dat să se traducă în românește scrisoarea lui către dînsul, fiindcă acolo la Bender nu se înțelege latinește (v. *Diplomatarium italicum*, I, p. 428, no. XLI): „Quoniam Dominatio Vestra eas (litteras) intelligere non potuit, iussimus in idioma walachicum transferre, quas illi mittimus, nam arabicos scribas hoc tempore penes nos non habemus“. Și scrisorile Pașei de la p. 438 sînt vădit scrise românește.

II.

Muncă, lucru, plăcere ?

— Dintr'o conferință la Galați, 16 Octombrie 1927 —

Țin să-mi arăt, la început, toată recunoștința pentru invitarea din partea societății „Arte și meserii“ și pentru bunele cuvinte — pe care să-mi permiteți a le considera în parte și ca niște amabile complimente — ale președintelui ei.

Citeva rectificări însă se impun.

Dumnealui a vorbit de intelectuali, de o parte, și de meseriași, de alta. Nu pot recunoaște hotarul care i-ar fi despărțind. Ca un intelectual care fac meseria de tipograf și vin de pe binaua unde se construiește de meseriași ca d-voastră casa fondului „Cuvîntul“, nu mă simt de loc străin de categoria căreia-i aparțineți. Și cred că, dacă datoria intelectualului e de a munci și de a trăi cît mai larg în mijlocul acelor cari muncesc ca și dînsul, dreptul oricărui meseriaș — sau muncitor, dacă vrea cineva să-i zică, — e să se ridice, cum faceți d-voastră, peste munca de fiecare zi, către curiozitatea de știință și simțul pentru frumuseță, care fac farmecul cel mare al vieții și-i stabilesc adevărata valoare.

Separația între munca manuală și munca intelectuală e neîndreptățită și tendențioasă, venind de la acei răufăcători cari se străduiesc din răspuțeri să rupă și ce a mai rămas din atît de necesara solidaritate socială.

Despărțirea aceasta o predică și o face să străbată socialismul marxist. Cuprins în cîteva formule, mai ușoare de învățat pe de rost decît de înțeles și de judecat, el așează în antagonismul, care ar fi natural și neapărat, dintre capital, de fapt muncă acumulată, și muncă, din care însă de la sine vine capitalul, și în teoria plus-valorii explicația tuturor fenomenelor economice. Amestec de metafizică germană, de încercări franceze în economia politică și de logică sofistică proprie poporului din care se trăgea Marx, socialismul e complet întrecut astăzi de știința economică. E o datorie complectă lui revisuire teoretică. Din el rămîne doar atîta

— și e foarte mult — *sentimentul socialist*, cuprinzînd simț pentru dreptate și milă de oameni.

Munca gîndului obosește — dacă e să ne uităm la oboseală — încă mai mult decît cealaltă. E o închipuire aceia a cărturarului trîntit într'un fotoliu luxos și răsfoind lenes paginile unei cărți. A găsi adevărul, împotriva părerilor de pînă atunci, împotriva părerilor tale însuși, pe care le jertfești cu umilință, a-i găsi formula științifică, a alege, printre cuvintele care se îmbulzesc, și din care atîtea trebuie răspinse, rostirea care trebuie, e — v'o spune cineva care face zi de zi acest lucru — una din operele cele mai grele pe care le poate împlini ființa omenească. Și cel care o împlinește merită să fie recunoscut, înțeles și iubit ca și cel mai devotat dintre aceia cari lucrează cu mîinile.

Odată statornicite aceste simple adevăruri, am plăcuta datorie să vă arat cît mă bucură amestecul tot mai puternic al clasei d-voastră în viața publică a țerii.

Votul universal a dat tuturora în aceeași măsură grija ei. O au, înainte de toți, țeranii. Nu e om pe lume care să aducă atîta muncă, și cu atîta plăcere, ca dînșii, care să fie mai bucuros de a-și face întreaga datorie, pînă la cele din urmă margini ale jertfei. Acum în urmă, o recunoaște în cuvinte frumoase și drepte acela care i-a sfătuit și ajutat în lupta lor cea mai cumplită și mai vrednică: generalul Berthelot, care adăugia că nici șefii acestor soldați țerani n'au avut de la început deplina conștiință a comorii omenești care li era încredințată. Dar nu numai ca ostaș țeranul aduce cel mai scump prinos patriei sale. Și el e meseriaș, ba încă, pe lângă că e legat de o specialitate, el e exemplul și al priceputului politehnic. Cînd i se mîntuie lucrul la cîmp, e îngrijitorul și sporitorul priceput al modestei și frumoasei lui locuințe, în care îndeplinește cu ușurință și înțelepciune toate funcțiunile. Ba, cum nu e trecut prin școlile care umplu mîntea de lucruri abstracte, pe trei șferturi cu totul nefolositoare, el are o inițiativă, o îndrăzneală, o spontaneitate creatoare care pot lipsi meseriașului specializat prin învățatura și deprinderea școlii. Nicio situație nu-l lasă fără răspuns și, dacă șoferii noștri improvisați și strică foarte mult, nu e nimeni care să găsească așa de răpede felul cum cu cel d'întăiu lemn găsit pe drum, cu cea d'întăiu bucată de fier vechiu să dreagă mașina ale cării taine le-a căpătat printr'o uimitoare intuiție.

Dar politica are resorturi mai grele decît automobilul. În actuala generație și în cea viitoare, poate, omul nostru — cu anumite excepții, vrednice de toată lauda, ca aceea chiar — n'o înțelege bine. El n'are, prea adesea, acea convingere puternică prin care se cîștigă biruința și împotriva silei celei mai nerușinate și nici aceea putere de-a osebi frasa goală de gîndul cinstit, care să-l împiedece de a cădea pradă tuturor demagogilor, cîntărind întăiu ce este omul și apoi gustînd cuvintele de care se servește pentru a cîștiga pe alții. Nu odată el își mărturisește nedumerirea. Cîndva, în Ardeal, un sătean îmi spunea că, de oare ce fiecare vorbește tot așa, el nu mai știe pe cine să aleagă, și a trebuit să-i aduc aminte că, de și pețitorii îi recomandau de o potrivă pe toate fețele de măritat din satul lui, tot s'a hotărît să-și aleagă o nevastă. Pe cînd cetățenii romîni cari aparțin celorlalte nații, perfect organizați, știu foarte bine, în orice împrejurări, ce au de făcut. În același sat ardelean, Sașii, către cari mă îndreptam, m'au oprit îndată spunîndu-mi că „știu ei“.

Lumea de la orașe, afară de marii negustori și industriași, cari și aceia trebuie să se întrebe în fiecare dimineață dacă nu s'a schimbat regimul economic, o duce, de sigur, foarte greu. Și politicianismul se folosește de aceasta. Din cîte griji ale funcționarului rău plătit, din cîta nevoie de sprijin a mahalagiului fără ogor și fără fabrică se hrănesc succesele partidelor de la guvern!

O clasă ar putea să reziste și înspăimîntării și ispitei: aceasta a meseriașilor și a muncitorilor. Mult mai cultă și mai bine orientată decît săteanul, ea nu e mîncată de acele precece ambiții rele, de acea sete aprigă a satisfacțiilor de situație și de avere care e astăzi cauza principală a desordinii materiale și morale din această țară.

Îi urez să ajungă cît mai răpede la îndeplinirea unui rost așa de folositor țerii și tuturor celor buni dintr'însa.

Dar să vin de-a dreptul la subiectul însuși al acestei conferințe: „muncă, lucru, plăcere“.

„Muncă“ e un termen de împrumut. L-am luat de la Unguri, cari și ei îl aveau de la Slavi, învățătorii lor în atîtea privinți. El nu sună frumos și are și defectul de a avea două înțelesuri. „Munca“ e și chinul, suferința, tortura pentru a îndeplini ceva pe

care nu-l vrei, pe care-l blăstămi cînd îi servești; e osîndă și e martiriu.

Cu cît e mai frumos și mai clar, mai elegant și mai nobil, mai *moral* vechiul cuvînt latin: *lucru!* La noi el e *obiectul*, ceia ce ajungi a face, întocmai cum în englesește *work* e opera *worker*-ului. Deci și sfortărea pentru a-l îndeplini, pentru a-l crea. Iar, la originile lui latine, cuvîntul înseamnă și cîștigul onest care se dobîndește: cîștig pentru cine *lucrează*, cîștig și pentru cine plătește după cuviință lucrul.

Țeranul, marele meșter a toate, nu merge la muncă, ci „*la lucrul*“. Dacă-și zice la statistică „muncitor de pămînt“, e pentru că așa e în legi și în rubricile statisticelor oficiale, precum femeii care abia știu că lingura se apucă de coadă, își zic *menajere* fiindcă așa le califică recensămîntul. *Lucru* și *lucrător* sînt termenii de basă, cei ce fac parte din moștenirea care ni este mai scumpă: sînt termeni senini, cari înseamnă biruința răsplătită, nu sfortărea primită în silă din partea unui inexorabil „capitalist“ și „patron“.

De ce însă au biruit cuvintele de „muncă“ și „muncitor“, și de ce sentimentul de suferință și ură socială care întovărășește rostirea lor?

Au contribuit la aceasta două influențe, venite din domenii care, altfel, ni sînt, din motive deosebite, scumpe.

În vechea lume orientală lucrul, la orice ocupație, nu e privit ca o degradare. Și un Mare-Vizir din Împărăția turcească ar fi pus mîna pe unelte ca să crească florile din grădina lui. Cu totul altfel la Greci și la Romani.

Aici lucrează sclavul. Grecului cetățean îi trebuie „munca“ acestuia pentru ca el, omul liber, să poată sta ziua în *agora*, în piață, privind minunile artei și ascultînd armonioasele discursuri ale oratorilor, cu gîndul la interesul public. Așa a făcut și Roma îmbogățită, părăsind tradițiile ei rurale, și, hrănită cu provizii de pretutîndeni, ea a gonit pe țeranul începuturilor ei, făcut inutil de înmulțirea sclavilor pe terenurile smulse încetul pe încetul stăpînirii lui. De aici a venit și stratul fundamental al populației noastre, care nu poate fi rezultatul setei de cîștig a coloniștilor ispitiți de Traian din toate rasele ori al sporului de copii venit de la legionarii în pensie și de la funcționarii înrădăcinați în pămîntul dacic.

Lucru de sclavi, — muncă.

Apoi a venit, în bagagiul său ebraic, provenind de la un popor care a urît efortul fizic, încordarea trupului, creștinismul.

Dumnezeu are nevoie de odihnă a opta zi: el a făcut lumea printr'o sforțare aducînd oboseală, stoarcere de puteri la Acela care e totuși atotputernicul. Datorie, deci, de a serba prin nelucrare, cu un suspin de mulțămire din munca grea, Simbăta evreiască ori Dumineca noastră. Cu cît mai bucuros aș serba ziua din săptămîină în care Creatorul a muncit mai mult, aducîndu-i prinosul celei mai încordate și bucuroase munci!

Apoi, Adam și Eva, cei creați pentru a nu lucra și a nu suferi. Îi vezi parcă primblîndu-se prin Raiu ca niște coconăși de astăzi: el cu pantaloni bufanți și surtuc msi sus de șale, ea tunsă, rasă la ceafă, înfășată, legată, tescuită în rochia ei de modă. Apoi arborele cunoștinții binelui și răului, șarpele, păcatul. După păcat, osînda. Ea „va naște prunci în durere“. Ca și cum aceasta ar fi o osîndă: cea mai nobilă chemare a femeii, de a duce mai departe chipul și asemănarea ei și a celui iubit de dînsa, pentru ca viața să treacă biruitoare din veac în veac! El, își va cîștiga pînea în sudoarea frunții... ca și cum a *merita* pînea ar fi un blăstăm și o pedeapsă.

Iată de unde a venit ideea „muncii“-suferință, de evitat cu dibăcie ori de acceptat cu resemnare.

Și puneți în față acel triumf al energiei care e civilizația americană. Oamenii aceia cari, de oriunde ar veni, au numai o datorie: să vrea și să poată munci, și cărora li se deschide înainte orice perspectivă — unii și de aici au fost aruncați spre victorie pe această cale! — cu singura condiție de a dovedi că sînt în stare a lucra, cu voie bună și cu spor. Lucru cinstit și răsplătitor, pe cînd la noi nenorocirea este că numai lucrul necinstit aduce cîștig, cel făcut cu atenție și cu iubire îndrumînd la ruină.

Să primim mai bine decît vechea învățătură întunecată a Bibliei această nouă solie luminoasă și mîngîietoare!

Căci de fapt *lucrul e plăcere*, cea mai mare plăcere pe care o poate da viața.

E plăcere și fiindcă acel care lucrează *simte mîndria creațiunii*. La ceia ce cuprinde natura, la ceia ce au făcut alți oameni, la

ceia ce el însuși a dat până atunci, *se adaugă ceva*, cît de mic și de modest, ceva care este *al lui*.

Dar lucrul — și mă gîndesc la cel manual —, *e făcut în comunitate, în tovărășie cu natura încunjurătoare*, care înseninează cu frumuseța ei și încurajează cu activitatea ei neîntreruptă, până la ultima gîză care mișcă și până la ultima iarbă care crește.

Au oare înfățișarea unor condamnați acei țerani sprinteni cari acopăr cît e primăvara și vara de lungă ogoarele negre cu albul cămeșilor, în strălucirea colorilor de pe înfloriturile și țesăturile lor? Dacă ar curge lacrimi în brazdă, pînea noastră de toate zilele ni-ar fi amară. Acolo, în mijlocul lucrului, încadrat de minunile cerului și alintările pămîntului, e izvorul glumelor și, ca în rătăcirile, de loc „muncite“, ale ciobanului, izvorul nesecat al cîntecului.

Dar, cîtă vreme lucrează mînile, oriunde, pe cîmp, în atelier, în fabrică, până la minerul, cel mai jertfit, care, în adîncul stratelor pămîntești, n'are mîngîierea soarelui, *spiritul e liber*. Nu-l stăpînește o datorie a zămislirii unor anumite idei, ca la omul care lucrează între patru păreți ai biroului la înmulțirea și îndreptarea gîndului, ci *oriunde e liber să zboare, să se primble, să culeagă, să împodobească și să învețe*. Cîtă plăcere iese din această libertate a cugetării și a închipuirii, a visului, e *în proporție cu ce și-a dat omul însuși prin cultură, deschizătoare a tuturor zărilor*.

Insoțitoare a Lucrului e Gîndirea. Ea-l îngîină și ea-l sprijină, ea-i deschide ușa largă a fericirilor nevăzute.

Nu, nu! Să nu blăstămăm ceia ce este mîndria și fericirea noastră. În loc să osîndim lucrul nostru, să atragem către dînsul pe aceia cari nu i-au înțeles încă frumuseța și sfințenia.

Așezământul tipografic
«DATINA ROMĂNEASCĂ»
Vălenii-de Munte

Prețul: **6 lei.**